

FAKTAARK

Middelalderens kongsgård i Tønsberg

Ruinene etter Håkon Håkonsons kongsgård ligger i dag på tomten Nedre Langgate 55, ca. 150 meter sør for Slottsfjelltunnelen i Tønsberg. Da kongsgården ble bygget en gang midt på 1200-tallet lå den i middelalderbyens nordligste del, rett nedenfor Slottsfjellet og nært sjøen. I 1318 er den sete for kongens ombudsmann. I slutten av middelalderen ble gården trolig overført til byens myndigheter og på 1500-tallet omtales den som borgermestergård. På midten av 1700-tallet fortelles det at den lå som ruin.



Ruinen av kongsgården slik den ligger i dag. I midten av rommet ses fundamentet for midtpillaren. Foto: Arve Kjerseim / Riksantikvaren

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.



KONGSGÅRDSRUINEN

Kongsgårdsruinen lå lenge bortglemt, skjult av jord og bygninger, men ble i 1960 gjenopdaget da det var planlagt å bygge nytt på tomten. Ved undersøkelser i 1960-61 (Riksantikvaren ved B. C. Lange) ble grunnmurer til en stor steinbygning funnet. Ved konserveringsarbeider ble det i 2013 også gjort tre mindre arkeologiske undersøkelser under gulvene (NIKU ved R. Meyer).

To rom med mellomliggende passasje, bygget i stein og tegl og med gulv av kuppelstein og steinheller, er gravd fram. Takene i de større rommene har vært båret av midtsøyler som sto på steinplater. Det nordligste rommet har muligens hatt hvelvet tak. Langs østsiden av rommet lå også et mindre rom. Grunnmurer til ytterligere et rom strakk seg videre mot sør og er i dag markert i Nedre Langgate med steinheller.

Hvor stor kongsgården opprinnelig har vært er ikke kjent da det kun er de nordligste delene av en vestfløy som er avdekket. Mot øst og sør-øst strekker murene seg videre inn under hus og hager i Storgaten 56 og 54. I nord er det funnet grunnmur til en halvannen meter tykk mur med hjørne i nordvest. Disse murrestene strekker seg videre mot nordøst inn under jordmassene og kan ha vært en del av en ringmur som begrenset og beskyttet kongsgårdsområdet. Kongsgården har trolig strukket seg opp til den nåværende Storgaten og kanskje helt opp mot kirkegården til den gamle Lavranskirken. Planmessig ser bygningen ut å ha hatt likheter med andre kongsgårder og bispegårder i de norske byene.

KONSERVERINGSHISTORIE

Murrestene som ble fremgravet i 1960-61 ble restaurert og konservert rett etter utgravningene. I 1984 ble forskyvinger i murene rettet opp og fugene rensert og omfugget. Kun fem år senere hadde ruinene fått store frostskafer og i 1991 var konservering igjen nødvendig. Skadde fuger ble atter rensert og omfugget og andre justeringer foretatt på sokkelsteiner og skiferheller. I 2012-14 har omfattende konserveringsarbeider funnet sted.

Kongsgårdsruinen er fra middelalderen og dermed fredet etter Kulturminneloven. Området er lett tilgjengelig og parkmessig tilrettelagt.



Kongsgårdsruinen sett fra vest. I dag ligger området bak ruinen åpent eller skjult av nyere bygninger, men opprinnelig dekket Kongsgården et stort område. Foto: Arve Kjerseim / Riksantikvaren



Kongsgårdsruinen sett fra nordøst. Mellom ruinen og sjøen ligger i dag Tønsberg gamle jernbanestasjon. Foto: Arve Kjerseim / Riksantikvaren

Tekst: Anna-Lena Eriksson

Besøksadresse: Dronningensgate 13, 0152 Oslo,

Postadresse: Riksantikvaren, Direktoratet for kulturminneforvaltning, Postboks 8196 Dep. N-0034 Oslo

Telefon: (+47) 22 94 04 00, Telefaks: (+47) 22 94 04 04, E-post: postmottak@ra.no

Mars 2015